

spus. Nam nomen rei reliquit potentias quibus tale corpus uel confiter, uel natura generetur, penitus tollit. Aut igitur nos quae suadēdo ipse dicit à Platonis auertens sententia, aut Platonicus confirmans, à sua opinione absterrebitur. Quare nihil quicquam contra Platonem utilis est. Porro Plato quidem huius omnia corpora, quae in una alta simili materia cernuntur, concrevere, & commutare inter se inuicem. Hic uero nullum ab alterius substantia affici, sed incorruptibile unum quodque & immutable prout manere avertatur. Ne uidelicet contemnenda alicuius rei autor esse uideretur: nō sane quicquam excellenter uel singulare dicens. Quae uero à Platone sunt commutabilia animaduersa, ea pulchritudine res dissentaneas trahit, quemadmodum quidam qui postea fecuti sunt statuarū. Hi enim seorsim laborantes, aliis quidē statue caput, aliis pectus, aliis rursus cinctū, res sepe inter se cōponentes haud equidē contentaneas, persuadent sibi quod aliquid fecerint singularē: & reuera ipsū quidem totum, quod licet quis eū incongruē reperiret, eorum est: ut quae in ipso sunt concinna, & pulchritudine habent, hōiū ea non sunt. Sic quoque Aristoteles audita Platonis sententia, quod sit aliqua substantia intellectiva per se incorporeā, nullo penitus colore tincta, a motu nunquam quietescens, nec facta, nec corruptionē obnoxia, non mutabilis, nec a loco suo unquam cedens, sed in eodem semper & similiter permanēns; rursus autem de celestibus quoque audiens, corpora esse diuina, incorruptionibilia, atque omnis passionis expertise: ex utriusque compofuit & conglutinatis haud quam sibi inuicem conuenientes. Sumpsis enim ab his quidē corpus esse, ab illis uero passionibus nullis obnoxium esse, corpus eisdem tibus constat, pulchrum non sit, fieri id haud non potest: quemadmodum & Homerus idem docet:

Oculis (enīm inquit) & capite similiis est lori fulmine gaudenti.
Marti uero cincto, pectoro at Neptuno.

παθεῖσις. Corpus autem passionum expers nullum sanē erit. Quod enim passionē mutationi obnoxio est coniunctum, id nimurū, natura sic postulat, nec se habet compatibilis cum eo cui coniunctum fuerit. Si quod uero apathes est, id oportet disiunctum ac liberum à patiente sit, atq; adeo materiae quoque ex pers, quea separatum incorporeum utiq; fateri necesse erit. Plura lunt præter hac in quibus à Platone diuersum quoque Aristoteles sentit, que adiace re huic libertate.

Scholis in Cap. VI.

Cum preter quatuor Elementa ignem, aerem, aquam & terram (ex quibus omne corpus constat, siue calidum illud sit, siue frigidum, siue durum, siue molle, siue graue, siue leue, siue rarus, siue densum, siue secum sit, siue levum) Aristoteles quintam effientiam, uelut èrētēs corpus confinxerit, reprehendendum ob id fragmentum Platonici arbitrabantur, ut est uidere in hac attici Philosophi Platonici disputatione, de quatuor primis corporis naturis, & quinta Aristotelis effientia.

Eiusdem contra eundem, diuersum à Platone circa celestium quoque rerum speculations sentientem, que non adeo curauit

Moyer, Cap. VI.

Squuntur haec multa alia, circa quae sententias hi discrepant. Hi enim sit suam celestia corpora precipuam formā ab igne habere. Ille uero cōtra haud quaquam cum igne celestibus conuenire. Et rursus astrictum Deum supra orbem lumen incedere, ut in primis totum illustret celum: nimurū de sole id proficiens. Ille uero, quippe ignem esse solem admittere possens, lumen autem ignem esse purum, aut aliquid salte ab igne proficiūti-

ens, haud concedit lumen ab ipso incēdi. Hic porro æternitatem celestibus corporibus omnibus secundum species tribuens, decelsiones quasdam eorum & accessiones iusta proportione fieri astrictat. Putant autem eum hæc uelle dicere, decelsiones quidem radiorum solarium, necnon caloris secundum defluxionem eius factam diminutionem; accessiones uero, quae est æqualis magnitudini eius apparit. Non enim æqualia semper parere ea uolunt. Aristoteles autem omnino ea in eadem semper substāta persistere uult, ita ut nec quicquam eis uel decedat, uel accidat. Præterea hic quidem præter communem astrotum motū quo in sphæris contente omnes mouentur iste la tam sive quā erratica, alium insuper motū ipsiis tribuit: qui aliā quoque pulchritudinē esse, & corporum ipsarum natura maximē conueniens dicitur. Quum enim sphærica illa sint figuræ, uero contentaneum proflus est, sphærico quoque motu unamquamque earum circumvolutam agitari. Ille autem uel hoc quoque motu eas priuare non dubitat, quo uelut animatae motu. *Motus aistrorum.* Solum autem eum eis relinquit, quem ab ijs quibus continentur, tanquam anima carentes fortūtū. Dicit insuper imaginationem illam, que nobis circa stellas, quasi mouētur, esse solet, uacillantis nostri ac titubantis uisus passiōnem quandam esse, ipsam autem ueritatem nō esse: quasi Plato per hanc solūm imaginationem fidem huic motui astruxerit, nec rationem subiecerit aliam, que necesse fore doceret, unamquamque earum uita præditam, & animalia habentem, nec nō corporeo proprio mouere motu. Omne quippe corpus cui aliunde motus accedit, anima caret. Quod uero propriā *Motus universalis.* natura ac uiuēlita mouetur, animalia habere id centendum est: stella autem ueritatis. mobilis, quippe que diuina est præstantissimo merito mouetur motu. At præfatis sumus habet, qui in orbē sit. Hoc ergo ipsa moueri constat. Quod igitur ratione prius costabat, id etenim sensis quoque postea testā. Ipse uero tensus per se hinc huic motui nō facit. Quātū porro ad uniuersi totius motū, quod nō in orbē sit, uicēt ille rationis euidētia, q; cōtradicet Platoni, nō habuit. Plato etenim quātū quatuor sint corpora, quae sua natura omnia rectio & simplici mouentur motu, & ignis quidem extra alia omnia, terra uero in medio reliqua inter haec duo: circularem motum ipsi anima tribuit. Hic uero sicut alijs corpori alium motum, ita circularem ueluti corporeum quendam quinto corpori attribuit, seipsum prouisus decipiens. Nam ijs que recte mouentur motu, motus eius principium præstant nunc grauitates, nunc uerō levitates. Ac quintum corpus nec grauitate nec levitate participat, sed magis immobilitate. Quinimo nec circularis motus causa in se habet. Si qui dem ijs que recte mouentur motu, non figura motus causam præstat, quippe in libripende: corpus simile iuxta simile positum non causam habebit in clinatione, siue ad dextram le inclinet solem uersus orientem, siue ad sinistrā, siue ante, siue retro. Præterea alijs quidem corporibus delatis ex propriis suis locis, motus argumento est eorum in eadem loca reditus. Quintum uero corporis illud quoniam ex loco suo nunquam cedat, quietere nimurū id necesse est. Ceterū quod ad reliqua corpora, sublato iam quinto illo, contentio nisi solum studere uidetur, ex quod non eadem cum Platone dicat. Quum enim quatuor sit Plato, an sit corpus aliquod natura sua vel graue uelle: & quoniam hæc secundum habitudinem quae est sursum ac deorsum dicit uideatur, colideret et probet an aliquod sit suru uel deorsum natura, an nō nec nō evidenti demonstrasset ratione, quod secundum proprias corporū naturas quibus ad loca feruntur, illud deorsum unicuique dicatur ad quod fertur: siue contraria singulis id quo cedunt, ac eundem deniq; habitum utriq; tam ei quod graue, quam quod leue tribuisset, ad hæc demonstrasset quod nec medium, nec circulare, sursum uel deorsum recte dicatur. Hic se ei opponit, omnes eius ueluti absurdas rationes rejiciendas esse existimans. Et quod

V 3 per me

*Redargūtis
Aristotelē
Atticum.*

per mediū fertur, graue esse cēsendū: quod uero in orbē, leue docet. prēterea locū qui est in medio, deorsum: qui autē circū circa, sursum dicit ait. De mūdo igitur, ex quibus is costet, & ijs quæ in cōelo uidentur tantū illi inter se dissident. Et hæc quidē illi. Moyses uero & Hebreorū libri nō multū hæc curauere: nec immerito, ut quæ parū ad uitę emendationē cōducere ipsiis uisa sunt.

Scholia in Cap. VII.

DE Astrorum materia, uisu, motu, quantitate, de Motu uniuersi, & quinto essentiis, deī motu reato & sphērico, Aristotelem à Platoni sententia discedentem, Atticus reprehēdit & refutat. Confutationē autem Aristotelicarum opinionū, auctoritate Mosis & Prophetarū, cōfirmat Eusebius. *Eiusdem contra eudem, circa animę quoq; immortalitatem à Platone, nec non Hebreis dissidentem. Cap. VIII.*

QVIN de anima quoq; aliquid dicamus? Manifestū etenim est, nō sola philosophia studiolis, sed & ipsis propemodū idiotis, quod immortalitatem Plato animae tribuat, nec nō multos super ea re sermones reliquerit, quibus firmiter & omnino probat quod immortalis sit anima. Magna uero his, qui à Platoni schola edo eti fuerunt æmulatio fuit, quo Platone & dogmata eius defenderent. In hoc n. tota fermē uiri huius secta fundata fuit. Nam & mortalium illud constitutionū opus ex animae immortalitate secutus est: hic inquā uirtutis splendoratq; praestatia, propter animae diuinā naturam qua seruari potis est: & omnia naturæ opera secundū animae dispositionē disponi pulchre & gubernati recte possunt. Anima enim omnis, inquit, omne carēs anima curat: hæc totū uoluit coelū aliter & aliter secundū species facta. Quin deniq; ipsam quoq; scientiā ac sapientiā Plato animae immortalitati accepta refert. Omnes etenim disciplinæ quedam sunt quasi reminiscētiae: nec aliter seruari posse putat uel quæstionē, uel disciplinā, ex quibus scientia cōstituitur. Si autē anima nō fuerit immortalis, nec reminiscētia erit: qua sublata, nec disciplina aplius erit. Quā igitur omnes Plat. doctrinę magno iudicio cōstitutę, ab animae diuinitate & immortalitate dependeāt, totā oportet Platonis Philosophiam is subuertat, qui cōcedere id nolit. Quis igit̄ primus ille demonstrationib. suis opponere huic audebit? Quis inquā alter ille fuerit Aristoteles? Ex alijs enim hi quidē permanere anima cōcedunt: illi uero, eti hoc minime cōcedant, potentia tamē quæ in corpore est, & motum, nec non operationes, & actiones ipsi animae attribuit. Hic autē quantūvis magnis Plato præconijs animae opus celebrarit, nīc generationis principium, nunc Dei disciplinā, nunc uero rerum omniū basim ac fundamentū eam appellans: cōtendere adhuc nō dubitauit, quod corpus subuertat, ac perimat animā: tantū non dicat, nihil prorsus esse animā. Non enim spiritū esse, non ignem, non corpus ullū, sed nec uelut in corpore quiddā per se & subsistere, & moueri. At nec, quatenus corpori subiacet, immobile, &, ut ita loquar. inanimatū quiddam. Quomodo hīc dicere hoc ausus est, aut ad tantā processit uesaniā, ut primarios quoq; ab anima auferret motus, ueluti sunt, cōsultare, intelligere, sperare, meminisse, & ratiocinari? Nā nō sunt hæ animae motiones, inquit ille naturę scriba. nō enim, ait anima, sed homo est qui unū quoq; horū operatur: anima uero immobilis est. Si hoc sequitur iustitia ille princeps, adeoq; ad speculandū sufficiens, totam iam animę substantiā ēmēdio penitus sustulit. Quod enim inuisibile quiddā anima sit, & nostrū effugiat aspectū, manifestū est, ut sit non cōtendere mediante sensu animam esse, sed ipsius latentis motiones cogere nos uidentur, ut esse aliquid anima fateamur. Omnis quippe sentire uidentur animae hæc opera esse, nempe cōsultare ac speculari, et quodāmodo intelligere. Quoniam enim uidemus corpus & potentias eius, necnō eiusmodi potētias nō corporis esse animaduertimus constituimus equidē aliud quiddam in nobis esse cōsultans, at illud ipsum animam esse dicimus. Vnde nam alias de anima quicquā crediderimus? Si quis

quis igitur, ea quib; maximē anima esse apparet auferens alij alicui rei attrahat, nec certe unde esse animā cōstare posuit, relinquit, nec ullus anima esse usus uidebitur. Est ne igitur aliquod auxilium animę immortalitatē astruent, plus q; anima necant: nunquid sanior est doctrina de motu, quo per se moueri ipsam dicimus, quā eorū qui plane nullū ei motum tribuāt: equidē. Verū quod ad mentis immortalitatē, dicit aliquis, cū Platone cōuenit. Etsi enim nō omnē animā immortalē esse dicat, mentem certe diuinā & incorruptibilē fateatur. Quid igitur secundū substantiā & naturā suā mens sit, aut unde sit, quōque hominibus indita sit, uel quō deniq; exiens ab homine euangeliat, ipse nimis scit: siquidē, quēadmodū de mente loqui, sic quoq; sentiat, & rei huius perplexitatem nō obscuriore sermone cōfundēs, reprehensionē fugiat, sepiari morte extra tenebras locū sibi, quo difficulter capi possit, eligens. At in hoc quoq; omnino à Platone discrepat. Hic enim mēte ait sine anima cōsistere nō posse. Ille uero mentē ab anima quoq; separat. Prēterea hic quidē menti immortalitatē simul cū anima cōiunctā tribuit, ac si fieri alias nō posset. At ille soli huic ab anima etiā se iunctā cōtingere affirmat: nec anima ex corpore migrare, eo quod Platonī placuisse, ceu uerū admittere noluit. mentē uero ab anima decidi deraed credendū quasi cōpulit, quoniam ut impossibile id Plato iudicasset. Et hæc quidē haec tenus Atticus. His nunc subiungā Plotini hæc quæ sic habent.

Scholia in Cap. VIII.

Eiusdem Attici uerbis Aristotelem Eusebius reprehendi, quod emulatione Platonis potius incitatur, quā ratione aliqua ductus, anima immortalitatem in dubium uocare ausus est. Plotini ex secundo de anima immortalitate libro contra Aristotelem, qui entelechiam esse eam affirmat. *Cap. IX.*

Hic mihi entelechiām quis consideret, quomodo de anima ijs dicatur, qui hānīam aiunt se in cōposito ut speciem habere quemadmodū ad materiam corpus animatū, non autē omnis corporis species, nec quatenus corpus, sed physici, organici, pōfētia uitā habētis. Si igitur, cui cōparata est, similiter se haber ut ad as formā statuę, & diuisio corpore ipsam quoq; in partes unā seca ri animā: & recisa aliqua à corporis parte, cum abscessa particula, anima quoq; partē esse, nec in somniū leceſſum eius fieri: siquidē innatā ei, cuius est, esse entelechiam oportet: imo q; uerū est, somniū nunquā accidere. Entelechia quippe existente non aduersa rationi per cōcupiscentiā, sed unū atq; idem omnino pati ipsum torum, nec dissidere fecit ipsum. Sensus autē solū fortele possibile est fieri, intellectus at impossibile. Vnde quoq; ipsi aliam animā, mentē uidelicit, introducit, quā immortalē statuunt. Rationālē igitur animam aliter quām hoc pacto entelechiām esse necesse est, si nomine hoc uti oportet. Non autē sensu, siquidē & ipsa rebus sensibili, iam amotis, typos ipsos retinet, cū corpore sane nō habitura. Si autē nō, sic inerū quemadmodū formæ & imagines. Sed impossibile aliter suscipere, si sic insint. Non igit̄ inseparabilis entelechia est. Prēterea nec cōcupiscentia, nō dico cibi uel potus, sed aliarū quā ea quæ corporis sunt, terū, non ea inseparabilis entelechia est. Cæterū si uegetabilis fuerit natura, controuerti fortele poterit, num eo pacto inseparabilis entelechia sit. At nec eam sic se habere appetit. Si enim omnis plantę principium circa radicem est, & alio sēpē crescente circa radicē, & imo plantarum loco corpore, anima nimirū relinquent ceteras partes, in unum saltē quoddā cōstrīngit. Non igitur quæ in toto, ceu inseparabilis, entelechia est. Prius enim augeri parua ex mole plantam uidemus. Si igitur ad paruā ex maiori redigitur planta, & rursus ex paruo principio ad ipsum totū, quid quēso prohibet omnino separari eam. Cæterum, quomodo quæ impartiabilis est entelechia, partibilis corporis partibilis fiet, quæ eadē anima aliud ex alio animali fit: quomodo enim quæ prioris est, posterioris fit, si unius tantū entelechia sit. Apparet autē hoc ex illa animalium in alia transmutatione. Non sane quod species alicuius sit, est habet;

V 4 sed est

312 sed est essentia, quæ esse suum nō ab eo quod in corpore collocata sit accipit, sed prius, antequam hoc gignetur, extitit. quemadmodum animalis nō corpus generabit animam. Quæ igitur essentia eius est, si nec corpus est, nec corporis aliqua pars in actuatio ne & factio, siue alia aliqua, quæ multa tā in ea quā ex ea, essentia præter corpora existit, est: aut confitâne ipsam, quemadmodum diximus, uere essentiam esse. Omne quippe corporeum quod & generatur, & corruptitur, generatio quidem, essentia uero non dicitur, qui ens uerē minime sit: tamen firmitudinem assumet, quatenus cum eo participet. Postea quā uero quæ Plotino tradita sunt exposuitus, absurdum haud erit intelligere ea quoq; quæ a Porphyrio ad Boethium de anima dicuntur.

Scholia in Cap. IX.

Arioteles in secundo de Anima libro, affirmit animam esse irreducibilem corporis. Physici organi & id quo uimur, sentimus, mouemur & intelligimus primum. Hanc definitionem Plotinus arreptit occasione ex uocabulo ἀτέλειας, conuelleret conatur. Quibus autem argumentis, apparet Ariotelem recte sentientem, non libet pluribus indicari. In eandem sententiam Porphyrius quoq; se fuit in sequenti capite.

Porphyrii de eodem, ex ijs que ad Boethium de anima scriptit. Cap. X.

Dicendum est contra cum qui entelechiam animam esse ait, & proflus immobilem ipsam moueri assentit: unde nā iste sint animalis impulsiones, quod nec que uidet, nec quo loquitur intelligit: quum uero anima futurum quoq; nec solum præsens certa, & circa id moeat. Vnde autem haec præter animalis constitutionē, animalis ueluti animæ cōsilia, speculations ac uoluntates: quæ anima, nō certè corporis inclinationes sunt. Hinc consequenter subiungit: Velle autem anima gruitate efformare, nec nō untus forma & immobilibus corporeis quibuscum qualitatibus eam exprimere, hominis est animæ dignitate proflus subuentis, nec perspectiūis animalis corpus anima, præsentia animale factum esse, quemadmodum ignis præsentia apposita aqua sua natura frigida calefit: & orto sole aer, qui sine huius relucienti obsecrus per se est, clarificat. At aquæ calor, qui ignis ante calor fuerat, non ignis est, nec aerea illa lux solis lumen est. Similiter quoq; haec corporis animatio, quæ gruitati, & corpori adhaerenti qualitatibus assimilatur, anima illa est qua in corpore disposita est, per quam corpus animalis cuiusdam spiritus particeps fit. Deinde post alia quædam subiungit: Reliqua igitur quæ alijs de hac dixerunt, si ne pudore magno proferre non possumus. Quomodo etenim non turpis sermo ille uideatur, qui animam entelechiam corporis physici organici esse ait. Quomodo autē hic non turpidinis plenus sit, qui spiritum ipsam quodammodo habere affirmat, uel ignem intellectuum, refrigerationem ac uelut aeris afflatus incensum ac corroboratum? præterea qui atomorum collectum acervum eam ponit, aut proflus à corpore remotam generari ipsam celer? Quem facie sermonem in legibus impiorum impium esse pronouiauit. Omnes igitur hi turpidini pleni sunt sermones. Si quis uero substantiam eam esse dicat per se mobilem, haud equidem, ait, turpiter se dabit.

Contra eundem à Platone quoq; differantem circa uniuersalim anima rationem. Ex ijsdem. Cap. XI.

Qum porro dicat Plato, omnia animam exornare peruidentem omnia & hanc illam esse, à qua, quod & alijs concedunt, res singulæ disponantur, nec præter animam naturam quicquam aliud esse, & sane animam haud irrationalem: ex quibus deinde colligendo inducit, quod omnia ex prouidentia sunt, siquidem secundum naturam. In nullo horum nobiscum Aristoteles sentit. Negat enim naturam esse animam, & ab una omnia, que circa terram sunt, natura disponit: esse enim rebus singulis alias & alias causas tribuendas. Nam coelestibus que semper in eodem & similiter se habent, Fatum ut eam eorum

313
sunt eorum ascribiti uero quæ lunæ infra habentur, naturæ rebus dentiç humani prudentiæ ac prouidentiæ, animam q; causas ponit. Ipsam quidē rei uue mutuatem eiusmodi diuisiōnibus nobis exhibens, at necessitatē non perspiciens. Nisi enim una fuerit animata potētia quæ peruadat omnia, colliget atq; cōfinciat, haud equidem rerum illa uniuersitas habere se uel recte, uel pulchre poterit. Eiusdem namq; excitatiss est, sperare pulchrum ac probè constitutū posse abhīc societate ciuitatem: & uniuersum illud terū conferuari in pulchro & integrō suo statu posse putare, nisi unius alicuius similiſ communione inter se coniungantur, ac cōnectantur. Qualem quidē rem esse ait quæ singula disponat, ac ueluti motus esse principiū. Illud autē anima est cōficeri non uult est. Pla to ipse demonstrat, quod rebus mobilibus omnibus principiū ac fons ueluti motus anima sit. Et hic quidem, quod anima est rationalis ac prouidentis nihil Deus et natūra uel uelut temerē uel frustra facere, id natura opus imponit anima uero nomine ratiōnib; facit, ut fruſtra ipſi non tribuit: quasi ex nominibus, nō autē potentijs res ortū suum habeant.

Scholia in Cap. XII.

Platonis illud quoq; in Philosophia Aristotelis duplicitum, quod coelestibus fatum: ijs que infra lunæ sphæræ sunt, naturam rebus humanis, prouidentiæ & animam uelut causa ascripsi. Quam uerēti de Aristotele dicunt Antagonistæ eius philosophis Aristotelici dificiendū & dijudicandū relinquo.

Contra eundem Platoni ideas ridentem, quas tamen haud ignorasse se habebat. Cap. XII.

quoq; iam ante libri testi sunt ex Attico.

Quod caput & cardo ueluti est Platonicæ secta, illa uidelicet de Intellectu. Quis subtilijs traditiō, mirum est quantū apud Aristotelem nō solū contempta, sed etiam nullis non conuiuit explosa sit. Quum enim intelligere non possit, quod que magna, diuina & excellētia in rerū ordine sunt, simili aliquæ potētia ad sui cognitionē indicat, sed sua tātum tenui ac exiguae eruditio ni credens, qua periuolat, se res super terra omnes & ueritatem eari perspicere posse sperabat (qua tamē turpiter spē frustatur est) nec non seipso tanquā canone & iudicē rerum captum eius longē supererūtū usus, negavit proflus quasdam esse proprias naturas, quales esse Plato affirmauit: sed deliria, aniles & fabulas ac iugis, hac que summa atq; præcipua in rerū natura sunt, appellare ausus est. Principiū igitur & finis eorū quæ Plato per philosophiā tradidit, in hoc cernitur, quod de intellectu illa & sempiterna idearū substantia habetur. Hinc enim maximus anima labor & certainam dependeret. Nam qui huius si particeps, & eam consequitur, felix is per omnia est, qui uero cōtra relictus ab hac, nec spectator eius fieri potis est, expers is omnis felicitatis manet. Ob quā sane rem Plato summō cōtendit studio, ut harū demonstret ac corroboret naturam substantiā. Non enim rerum ularū causas reddi commode posse ait, nisi harum participatione: nec ueri ullius cognitionē cōtingere, nisi ad hæc relatione immo ne rationis quidē participes esentis harum substantiam confitetur. Hinc quoq; illi quædam quæ Plato statuit approbarunt, præcipuum contentiū suū studiū in hoc necessario omnino intendit. Nam nisi quis primas illas atq; præcipias naturas ihsis pro Platone defendendo concesserit, omne simul Platonicū subuentur. H.c.n. sunt illa quibus omnes alios loci gesuperat. Ipse namq; quā intellexisset, Deum esse rerū omnium patrē & opifem, Dominum ac gubernatorem: nec non ex rebus ipsis cognouisset prius artificem mente cōciperi & intelligere, id quod facturus est, deinde uero quam apud se constituit rebus similitudinem inducere. Et hoc illud est quod dici solet. Dei cōceptiones rebus ipsis seniores esse: ut quæ sint eorū quæ sunt exemplaria incorporea, intellectiva, in eodem semper & similiter se habētia: & in prīmis quidem, quā ante omnia existunt, rebus alijs omnibus autores & causæ sint, quo singula secundū eam sicut similitudinē. Hęc Plato uidens haud esse intellectu facili, nec claro satis sermone explicari posse, ipse quātum quidem dicere pro his atq; sentire, componereq; licebat, quo qui secuturi essent, ipsum

V 5 imitarentur

imitarentur tractato hoc negotio, ad quod ueluti scopum totam quoq; suā dī rexit philosophiā. Prater alia, inquit, harū substātiārū intellēctū eam esse & sapientiā & scientiā, per quā finis ille humanus & uita beatissima cōtingat. Hæc enus Atticus. Licebat quidem plura his addere, ex uiri huius scriptis. Sed his haec tenus expositiō cōtentī, ad Stoicorum sectā trāfemus. Socratis itaq; auditor fuit Antisthenes Heracleoticus quidā uir, q̄ tristitia gaudio melliore asserebat. Vnde suis quoq; suadebat amicis, ne uoluptatis gratia uel dīgitū tolleret. Huīus auditor fuit Diogenes Cynicus, q̄ & ipse pecudū magis uitā instituit, multos suę opinioni ad duxit. Hūc Crates secutus est, Cratē uero Zenō citoius q̄ Stoicorum secte princeps fuit cōstitutus. Zenonē hūc exceptip; Cleathes, Cleanthē uero Chrysippus, hūc postea Zenō aliūs, & reliqui q̄ hūc ex oratione sequuntur sūt. Dicūt hi ônes magni lēper uite austeritatē fēcisse, & dialedicē in primis opera deditis. Hui; itaq; secte dogmata sic quodāmodo se habent.

Scholia in Cap. XI.

A Ticum scurriliter Aristotelem infestantem, propterea quod hic de ideis nō eadem cū Platone sen sit, introdit Eusebius, & postea omnibus Platonis, ad Stoicos digreditur corumq; certamina describit, ut & in capitulo Ethnica Philosophia traducatur.

De Stoicorum philosophia. Quidam Zeno de principiis rationem tradat. ex septimo de philosophia Aristocles. Cap. XIII.

E Lementū eorū que sunt ignē esse dicunt. In qua sententia Heraclitus est. Huius uero principia esse materia & Deū, quād modū Plato. At illi ambo corpora esse aīt, nēpe & agens, & patiēs; quū hīc dicat primā causam, que uidelicet agit, incorporeā esse præterea mundū hunc uniuersum statutus quib; & à Fato præscriptis tēporibus exuri, postea uero suo nitoris restitut. Et primū quidē cedere ac li semē quodā sit rerū omnīū, rationes cōtinens et causas eorū que, & facta sunt, & sunt, & futura sunt. Hanc uero horū coharentiam & consequentiā esse eorū que sunt & facta & scientiā & ueritatem & legē quandā sempiternā ac inuitabilitate. Atq; propterea quae inmodū cernuntur disponi omnia q̄ recipiuntur, tanquā in republica aliqua optimis legib; cōstituta.

Quidam Stoici de Deo ac universitate constitutione opinionem inducent.

Ex epitome Arii Didymi. Cap. XIII.

T Otum mundū unā cū partibus eius. Deū appellat, atq; hīc unum solum esse aiunt, & circumscripsiunt, & uiso & sempiternū, & Deū. In illo enim cōtinēti corpora omnia, nec vacuū esse in eo quicquā. Quod n. ex parte emergit substantia, q̄ in qua se secundū eiūmodi di positionē ordinationē habet, quale id appellari. Quapropter iuxta priorē quidē traditionē sempiternū esse mundū aiunt. Secundū uero ordinatā dispositionē, generatē eū atq; mutabilem, per infinitos circuitus tam præteritos quā futuros. Et ipsum quidē ex tota substātiā quale, mundū esse sempiternū atq; Deū. Dicit autē mundū, illam ex ego, aere, terra & mari, nec nō alijs que in his cōtinēti naturis constructionem. Dicūt quoq; mundū, deū hominūq; atq; eorū quā horū causa facta sunt, habitationē. Quemadmodū n. ciuitas bifariam dicitur, uno modo quatenus est habitatō, altero, ciuitū cohabitantiū collectio; sic mūndus quoq; ueluti ciuitas quedā ex Deorū hominūq; collectione cōstans; deorū quidē, penes quos imperium sit hominū uero, tanquā subditorū. Cōuenire autē eos inter se rationē, quam ueluti nature legē cōmūnē habet. Et horū gratia reliqua omnia esse cōdicta. Ex quibus sequi putandū est Deū, ut qui cuncta gubernet atq; disponat, prouidere hominib; Deū in qua beneficū, optimū, humani generis fauorē atq; iustū existentē, nec non omnes in se uirtutes habent. Hinc quoq; hīs mundūs dicitur quid nobis uitā causa sit. Quatenus uero, quemadmodū dicitū est ante, omnia ab aeterno disponit. Fatū appellari. Parca autē, quod iudicēt eius præter fugere nemo possit. Prouidentiā deniq; quod ad utilitatem cūcta admittit. Cleanthē uero solem esse mūndo p̄fēctū placuit; eo quod āstrosū sit omnium

mānū maximū & plurimū ad rerū omnīū cōstitutionem cōdūcet, ut qui diem & annū, nec nō alia tēpora, cōficiat. Alijs autē quib; hīus lecte terram dominū in mūndo tenerū uisum est. At Chrysippus & alii purissimū ac simplicissimū, ut qui motu esset citissimū, atq; totā circumdet mundi machinam, imperio p̄ficit. Hēc quidē ex Arii Didymi epitome posita nobis sint. Contra Stoicorum autem de Deo opinionem, hīc Porphyrii uerba aſcrita sufficiat, quae aduersus Boethium de anima sic seſe habent.

Scholia in Cap. XIII. & XIV.

Sトイorum de principiis, de Deo & mundo ac hīus cōstitutione, opiniones, & inextricabiles labīrīntūs disputationē Stoicorum, teste Arii Didymi usū, paucis expositi Eusebius. In sequētiis uero capituloꝝ & capituloꝝ philosophie & physiologie Ethnicae proponit uis ad finem libri ultimi. Habent ueteris philosophie candidatiꝝ in hoc libro congeriem opinionē de quibus Principes in uniuersa philosophia uiri, oīm illa uoce & dentata charta inter se egerunt. Hoc loco finem scholij, in libros de Præparatione Evangelica, impōnere libet.

Porphyrii aduersus Stoicorum de Deo opinionem. Ex his que ad Boethium

de anima. Cap. XV.

D Eum ignē intellexitūm dicentes, non uerentur sempiternū eum relinquerē, atque coriumpere eum omnia depācīcē dicere, quālī talis esse ignis, qualis qui penes nos est, esse uideamus: nec contradicere Aristotelē eos puderēt, Aetherā extali igne dici. At illi respondentes, eiusmodi quodāmodo permanet ignis, non alium ignem esse dicunt, sed tale eum dicentes, fidem sibi habendam esse putant, quām tamen, quā hīc consumunt, omnēm fidei rationē eruerunt, quod uidelicet sempiternū esse ignem ex parte & aetherū illū nūc extingui, nūc accēdi rūſus ponunt. Sed quid nam addendū insuper quis censer, quod hominū horum circa haec citatem, atque tertiū inertiā stultitiamē prodere magis possit?

Quodālī nū sit corpus secundū Stoicos. Ex primo de bono Numerij. Cap. XVI.

C Ed quid nam est ens? nūquid quatuor hec elemēta sunt, terra & ignis, & aether & aqua? Quodālī autē hīc ex inuicē generari & corrumpi, nec elemēta simplicia esse, nec ex his cōnexiones. Ens igit̄, quā hīc ita se habent, corpus nō erit. At quā hīc nō, materia ens esse potest. Ut hēc certe sit, multo minus fieri potest, propter inſtrūmēti corruptionē naturā. Fluius etenim materia est fluida, celeriter preterlabens, latitudine atq; profūditas, longitudo q̄ infinita & immobilitas. Post pauca deinde subiugit. Icēcētēq; sermōne ille habet, qui dixit: Si inscrutabilis sit materia, infinita eam esse oportet resū infinita, irrationabilē, irrationabilis, cognoscī nō posse. Si uero cognoscī non potest, ipsam male dispositam esse necesse est. Quā enim ordine suo probe constat, cognitū utiq; prorsus faciliā fūctū, q̄ uero disposta ordine non sunt, perfūctū ea nequeūt. Quod autem persūctū nequēt, ens id certe non fuerit. Hoc sanē illud est, quod iam antea apud nos metiūlos cōfelsū sumus, absurdū uidelicet esse hīc cū ente cōiungī. Placeto hoc utinā omnib; sin minus, at mihi. Non igitur dico uel materiam, uel corpora ens esse. Quid ergo aliud? Si quid prēter hīc aliud in rerum naturā est, dicere id esse, alienū certe nō fuerit. An uero tale quid sit, primū quidē in nobis ip̄s, instituto de eo colloquio, experiamur. Quoniam autē corpora sunt ueluti occisa et mortua languidae, nec in suo statu permanēta, nūquid quod cōtineat ipsa & cōseruet, opus aliquod habet? per maximē. Si uero tale quid eis nō cōtingat, num permanere poterit? Nihilominus. Quid igitur, quod cōseruat ea, illud esse si fuerit & ipsū corpus, per louē uidet mihi oportere id ipsum quoq; corruptioni ac dissolutioni obnoxii esse. Si quidē ergo abesse procul à corporum pulsionib; id oportet, quo & illis agrē affectū, minuere calamitatē possit,

& ea con-